

بررسی عوامل آموزشی اثرگذار بر مدیریت کلاسهای تربیت بدنی در مدارس محروم و برخوردار از امکانات ورزشی

رحیم رضانی نژاد^۱، اسماعیل ذبیحی^۲، مسعود جورابلو^۳

چکیده

هدف از این تحقیق، بررسی عوامل آموزشی اثرگذار بر مدیریت کلاسهای تربیت بدنی در مدارس محروم و برخوردار از امکانات ورزشی بود. تحقیق به شیوه توصیفی انجام شد. ابزار گردآوری داده ها پرسشنامه مک کورماک (۱۹۹۷) با اعتبار ۰/۸۷ بود. جامعه آماری شامل ۱۴۱ نفر معلم تربیت بدنی مدارس راهنمایی و دبیرستان شهر رشت بودند. برای نمونه گیری از روش سرشماری استفاده شد. داده های گردآوری شده با استفاده از آزمون های t مستقل، F و آزمون تعقیبی شفه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد که امکانات، وضعیت همکاری، دانش آموزان، عوامل اجتماعی و معلم بر مدیریت کلاسهای تربیت بدنی تاثیر گذار است و بین مدارس برخوردار و محروم از حیث تاثیر گذاری عوامل تفاوت وجود ندارد.

کلید واژه ها: عوامل آموزشی، کلاس تربیت بدنی، مدارس محروم، مدارس برخوردار

^۱ - عضو هیأت علمی گروه تربیت بدنی و علوم ورزشی دانشگاه گیلان

^۲ - مربی و عضو هیأت علمی گروه تربیت بدنی و علوم ورزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار

^۳ - مربی و عضو هیأت علمی گروه تربیت بدنی و علوم ورزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار

مقدمه

مدیریت کلاس‌های تربیت بدنی و ورزش به سازماندهی، نظارت و کنترل مستمر نیاز دارد. ذوق و سلیقه شاگردان متغیر است و به طور مداوم می‌خواهند فعالیت‌های ورزشی خود را تغییر دهند. برخی از آنان تمایل و انگیزه لازم را برای اجرای فعالیت‌های حرکتی مقدماتی ندارند و برخی نیز طرفدار مسابقه و رقابت‌های ورزشی اند. این ویژگی‌های خاص در کلاس ورزش، مسئولیت‌های شغلی مربیان را سنگین‌تر کرده و مدیریت و برنامه ریزی دقیق را اجتناب‌ناپذیر ساخته است. مدیریت کلاس تربیت بدنی با بررسی عوامل اثرگذار بیرونی که کلاس داری و شیوه برخورد معلم با درس تربیت بدنی را تحت شعاع قرار می‌دهد، می‌تواند بر موفقیت کلاس تاثیر بگذارد. مدیریت کلاس‌های تربیت بدنی و ورزش با سایر کلاس‌ها در مدارس بسیار متفاوت است؛ زیرا مدیریت و سازماندهی این کلاس‌ها به فضا و امکانات ورزشی زیادی وابسته است؛ به ویژه در شرایط و امکانات موجود مدارس کشور، مدیریت شناخت و حل مشکلات و مسائل تربیت بدنی ضروری است. وسایل، امکانات و تجهیزات ورزشی و مدیریت و شیوه رهبری در تربیت بدنی از محورهای اثرگذار بر اجرای درس تربیت بدنی در مدارس می‌باشد (بنی هاشمی، ۱۳۷۹). معلم خوب در شرایط محدود نیز می‌تواند موثر واقع شود. اما شکی نیست که فضا و تجهیزات آموزشی مناسب در کیفیت تدریس معلم بسیار موثر است. کثرت شاگردان، کیفیت نامطلوب کلاس درس، عدم نور کافی، غیر بهداشتی بودن مکان تدریس، نداشتن زمین بازی و صدها امکانات دیگر می‌توانند روش تدریس معلم را تحت تاثیر قرار دهند. دو مدرسه را تصور کنید: اولی دارای فضای آموزشی مناسب، کلاسهای وسیع، وسایل آموزشی مرتب، زمین ورزشی و فضای باز ورزشی (مدرسه برخوردار) و دومی برعکس؛ دارای کلاس‌های تنگ و تاریک، فاقد تجهیزات ورزشی و زمین ورزش (مدرسه محروم). آیا فعالیتهای آموزشی، به ویژه تدریس و یادگیری در این دو محیط به طور یکسان صورت خواهد گرفت؟ آیا معلم و دانش آموز در محیط‌های نامبرده به یک اندازه می‌توانند به تلاش آموزشی بپردازند؟ فضای باز موجود در مدرسه و چشم انداز آن نیز می‌تواند در روحیه دانش آموز و معلم تاثیر بگذارد و کیفیت آموزش را افزایش دهد. دانش آموزان نیازمند تلاش و جنب و جوشند و معمولاً چنین امکانی در زندگی شخصی آنها وجود ندارد و مدرسه باید این امکان را فراهم کند. اگر مدرسه فاقد زمین

ورزشی باشد، چطور می توان انتظار داشت که دانش آموزان در ورزش شرکت کنند؟ و یا اگر فاقد وسایل و امکانات آموزشی باشد چگونه می توان از معلم انتظار تدریس با کیفیت مطلوب و از دانش آموزان انتظار یادگیری مناسب داشت. فعالیت های ورزشی مدرسه باید در فضایی مناسب، با روش و امکانات ورزشی مطلوب و بر اساس نیازها و علایق دانش آموزان فراهم شود؛ تا معلم در تدریس و دانش آموز در یادگیری احساس رغبت و انگیزه کند و از فعالیت خود احساس لذت و رضایت نماید (شعبانی، ۱۳۸۹: ۱۲۸).

امکانات و سایر عوامل آموزشی بر روند مدیریت کلاس تأثیر می گذارد و معلم را در شرایط مختلف در مدارس محروم و برخوردار قرار می دهد. به نظر می رسد در کشور ما کمبود فضاهای ورزشی یکی از اساسی ترین مشکلات درس تربیت بدنی در مدارس است که بر مدیریت کلاس و رفتارهای نامطلوب شاگردان در کلاس اثر می گذارد و دانش آموزان در اکثر مدارس (مدارس محروم) از فضاهای آموزشی به اندازه کافی بهره نمی برند (مالکی، ۱۳۸۱). در حال حاضر سرانه فضای ورزشی دانش آموزی ۰/۱۸ متر است که شامل ۰/۰۶ درصد، فضای سرپوشیده ۰/۱۲ درصد فضای روباز است. فضای مطلوب برای ورزش دانش آموزی یک متر است. وضعیت سرانه فضای ورزش دانش آموزی برای دختران و پسران دانش آموز یکی است (مشخصات و موازین فنی فضاهای ورزشی، ۱۳۷۸). برنامه ریزی در زمینه بهبود اجرای درس تربیت بدنی در مدارس مستلزم شناخت وضعیت کنونی آن و آگاهی از امکانات، تأسیسات، بودجه، تجهیزات و تواناییهای بالقوه و بالفعل مدارس، معلمان، مدیران و مسئولین مناطق و همچنین آشنایی با کلیه عوامل تأثیر گذاری است که مانند: شرایط جغرافیایی و اقلیمی استانها، آداب و رسوم، فرهنگ و غیره بر کیفیت و چگونگی اجرای درس تربیت بدنی در مدارس موثرند. بنابراین با شناخت این عوامل، مسئولین خواهند توانست نیازهای هر بخش و منطقه ای را با توجه به امکانات موجود برطرف نموده و نسبت به بهبود و رفع نیازهای آن اقدام نمایند؛ در غیر اینصورت و بدون آگاهی از کمبودها و نواقص هر قسمت، برنامه ریزی بر پایه اصول صحیحی انجام نمی گیرد و نیازهای آتی پیش بینی نخواهد شد (بلالی، ۱۳۷۹).

علمای تعلیم و تربیت یکی از ارکان اصلی آموزش را وجود محیط و فضای آموزشی مناسب دانسته و عدم یا کمبود آن را یکی از عوامل ناکار آیی نظام تعلیم و تربیت می دانند. اهمیت این

اصل، زمانی آشکارتر می شود که رشته تربیت بدنی نیز به عنوان یکی از شاخه های تعلیم و تربیت از این امر مستثنی نبوده و متأسفانه به دلیل کمبود شدید فضای ورزشی و همچنین عدم بهره گیری بهینه از این فضاها، مشکلات عدیده ای برای بخش آموزش تربیت بدنی بوجود آمده است (پورکیانی، ۱۳۷۹: ۸۸). محیط یادگیری با تلاش معلم و شاگرد تقویت و یا کم اثر می شود. وقتی که معلمان آگاهانه از طرحی برای مدیریت کلاس استفاده می کنند، اثربخشی کلاس افزایش می یابد. طرح مدیریت کلاس باید در جهت اهداف ذیل قرار گیرد: ۱- افزایش میزان یادگیری ۲- کاهش تکرار مشکلات رفتاری ۳- ایجاد یک محیط امن و مثبت (لینکون^۱، ۲۰۰۴). آموزش خوب و اثر بخش، بدون در نظر گرفتن تفاوت های فردی نمی تواند تحقق یابد. از آنجا که پیشرفت دانش آموزان در فراگیری مهارت ها متفاوت است، بنابراین در روش های مدیریت کلاس، دانش آموزان باید این فرصت را پیدا کنند که هر یک در حد خود، مهارت ها را فراگیرند (پویان فرد، ۱۳۸۴: ۶۹). شاید منفی ترین روش آموزشی در تاریخ کلاس های تربیت بدنی، رها کردن توپ در فضای مدرسه باشد. توپ را بین شاگردان انداختن و آنها را به امان خدا گذاشتن با هیچ توجیه و بهانه ای پذیرفتنی نیست؛ از اینرو نوع هدایت کلاس توسط معلم تربیت بدنی از عوامل بسیار موثر بر میزان یادگیری و بازدهی مطلوب دانش آموزان است (زرین آبادی، ۱۳۸۰: ۲۰). عوامل زیادی بر مدیریت و اداره کلاس های تربیت بدنی اثرگذار است که عبارتند از: امکانات، همکاری، دانش آموزان، عوامل اجتماعی و معلم. امکانات و تجهیزات ورزشی می تواند روی توسعه مهارت ها و افزایش آمادگی دانش آموزان اثرگذار باشد. اگر فعالیت برای دانش آموزان جذاب باشد و یا راه های مختلفی برای فعالیت کردن وجود داشته باشد و یا اگر موقعیت تازه باشد، آنها بیشتر و بهتر تمرین خواهند کرد (توماس^۲ و همکاران، ۱۹۹۸: ۱۲۶). کمبود امکانات ورزشی، نه فقط بر آموزش مهارت های ورزشی، ارتقاء وضعیت سلامتی و آمادگی جسمانی یا بر سایر جنبه های تربیتی آسیب می رساند، بلکه معلمان را در مدیریت کلاس با مشکلات زیادی روبرو می کند. لطیفی (۱۳۷۲) عمده ترین مشکلات اجرایی درس تربیت بدنی را از دیدگاه مدیران مدارس، به ترتیب؛ فقدان برنامه ریزی صحیح و عدم امکانات ورزشی عنوان کرده است و شیرعلی (۱۳۷۱) مشکلات اساسی درس تربیت بدنی در مدارس را به ترتیب اولویت؛

^۱ -Lincon

^۲ -Thomas

کمبود امکانات ورزشی، کمبود معلمان ورزش و فقدان برنامه ریزی صحیح می‌داند. عباسی نیا (۱۳۷۳)، شنبیدی (۱۳۷۶)، بلالی (۱۳۷۹) و مالکی گندمانی (۱۳۸۱) کمبود امکانات ورزشی را مهم‌ترین مشکل اثرگذار بر کلاس تربیت بدنی نام بردند. سوارز و پورتلا^۱ نیز در تحقیق آزمون و آجودان گرگانی (۱۳۸۲)، تحت عنوان "درس تربیت بدنی در مدرسه های جهان"، امکانات و تجهیزات ورزشی را از عوامل بسیار موثر در اجرای برنامه تربیت بدنی مدارس عنوان کردند.

همکاری مدیر و معاون مدرسه، همکاری سایر معلمان مدرسه، حمایت مالی مدرسه و حمایت مدیریت مدرسه از برنامه های ورزشی خارج از مدرسه، تأثیر بسزایی بر مدیریت و اداره کلاس تربیت بدنی دارد. کاشف، مجتهدی (۱۳۶۸) و پازوکی (۱۳۷۰) عدم همکاری مدیر و معاون مدرسه و امکانات ورزشی ناکافی را از مهمترین مشکلات اثرگذار درس تربیت بدنی به حساب آوردند و چونلا^۲ نیز در تحقیق آزمون و آجودان گرگانی (۱۳۸۲)، میزان تأثیر حمایت مدیر از برنامه‌های تربیت بدنی مدارس را مهمترین عامل بر مدیریت کلاس تربیت بدنی عنوان کرد.

تعداد زیاد دانش آموزان، تداخل سایر کلاس‌ها با کلاس تربیت بدنی، فشار تکالیف درسی و اهمیت تحصیل در مدرسه و عدم آگاهی دانش آموزان از اهمیت درس تربیت بدنی، بر مدیریت کلاس تأثیر می‌گذارد. باید توجه داشت که میزان توجه و حمایت والدین از فعالیت های ورزشی دانش آموزان، شیوع رشته یا رشته های ورزشی خاص در جامعه، اهمیت درس تربیت بدنی در مدارس، جامعه و فرهنگ بازی و ورزش در جامعه از عوامل اثرگذار بر مدیریت کلاس است. اهمیت دادن کمتر به تربیت بدنی به طور عمومی در مدرسه از جمله عواملی است که در ایجاد فاصله بین وضعیت تعیین شده و وضعیت اجرا شده درس تربیت بدنی در مدارس کشورهای جهان تأثیر گذار است (هاردمن و مارشال، ۲۰۰۳)^۳. کاشف (۱۳۷۰)، دقیقه رضایی و شیر علی (۱۳۷۱) در تحقیقاتشان به این نتیجه رسیدند که اولیاء دانش آموزان پیشرفت ورزشی را کمتر از سایر دروس پیگیری می‌کنند.

از میان تمامی عوامل آموزشی و تربیتی، نقش معلم به عنوان مهمترین عامل نظام تعلیم و تربیت، جایگاه و اهمیت بسزایی دارد. معلم در رشد و پرورش دانش آموزان، نقش بسیار مهمی را

¹ - Suarez & portela

² - Gonella

³ - Hardman & Marshall

ایفا می‌کند. تمامی فعالیت‌های معلم مانند؛ شناخت فرآیند رشد کودکان و نوجوانان، شیوه‌های تدریس و علاقه‌مندی به رشته تدریس خود، از عواملی هستند که در آموزش و پرورش دانش‌آموزان، دخالت زیادی دارند (حسینی، ۱۳۹۰). عامل معلم که شامل؛ انگیزه، عقاید و نگرش معلم نسبت به شغل خود، داشتن اطلاعات علمی، برنامه و طرح درسی است، یک عامل کلیدی و گره گشا برای اصلاح بنیادی، فراگیر، مستمر و اثربخش در آموزش و پرورش می‌باشد (مردی، ۱۳۸۲: ۲۳). اولین و مهم‌ترین نیاز آموزشی در برنامه‌های تربیت حرکتی و ورزش مدارس، وجود یا حضور معلم و مربی ورزش است. حضور معلم و مربی در هر مدرسه به معنای وجود حرکت، بازی و شادی است؛ بنابراین اگرچه کارآیی و اثربخشی معلم ورزش وابسته به امکانات و شرایط خاص است، باید پذیرفت که برای ایفای سایر مسئولیت‌های شغلی مانند؛ هدایت ورزشی کودکان، آموزش دانش و معرفت حرکتی، اندازه‌گیری و ارزیابی وضعیت سلامتی و حرکتی و برنامه‌ریزی فعالیت‌های میدانی، فایده حضور معلم و مربی مهمتر از امکانات و شرایط لازم است. در کلاس تربیت بدنی معلم با شاگردانی روبرو است که از نیمکت جدا شده‌اند و خود را در یک فضای بسته کاغذ و مدادی، کتاب و سکوت نمی‌بینند. اکنون فرصتی دارند که می‌توانند به رفع خستگی و فشار پردازند و هر لحظه که خواستند بنشینند، بدوند و از بازی دست بکشند. در چنین موقعیتی نمی‌توان از روش متداول کلاس‌داری و تدریس در سایر دروس استفاده کرد. حفظ آزادی، مشارکت فعال، لذت و شادی شاگردان در کنار حفظ نظم و سازمان کلاس وظیفه‌ای بس دشوار است (مالکی گندمانی، ۱۳۸۴). در اجرای هر برنامه تربیت بدنی، رهبری خوب امری اساسی و حیاتی است. وجود یک معلم که از آمادگی خوبی برخوردار و دارای خلاقیت و ابتکار می‌باشد به مراتب از یک سالن ورزشی مجهز و پر از وسایل گران قیمت ورزشی اثربخش‌تر است. معلمانی که از قدرت خوب رهبری برخوردارند از وضع و شرایط عادی و متوسط راضی نیستند؛ زیرا آنها عموماً افراد پر تحرکی هستند و هدف‌های با ارزش اجتماعی دارند، در خود احساس مسئولیت می‌کنند تا راه‌های نوین و عالی تری در زمینه تعلیم و تربیت ابداع نمایند (دقیقه رضایی، ۱۳۷۱). تجربه، دانش و آگاهی معلمان تربیت بدنی، موجب افزایش

انگیزش آنها به آموزش و در نتیجه افزایش انگیزش شاگردان برای یادگیری می شود (دارست و پنگرازی: ۲۰۰۱).^۱

نداشتن برنامه درسی و طرح درس مطلوب، کمبود نیروی انسانی، عدم تخصص تعدادی از معلمان از موانع جدی مدیریت موثر کلاس تربیت بدنی در مدارس است. شاید این موانع موجب شود تا کلاس تربیت بدنی از اهداف و محتوی اصلی خود خارج شود. با این وجود، پرداختن به فعالیت های ورزشی متناسب با امکانات هر مدرسه سرلوحه کار اکثر معلمان است و اهداف درس تربیت بدنی در دوره های مختلف تحصیلی بر اساس امکانات و موانع موجود مورد توجه قرار می گیرد. در پاره ای از موارد نیز ممکن است تمرینات و آموزش های ارائه شده، بدون توجه به نحوه مدیریت کلاس مشکلاتی را برای دانش آموزان داشته باشد (پهلوان، ۱۳۸۲: ۲). دقت در طرح درس یکی از اساسی ترین موارد یک برنامه ریزی موفق است. در برنامه ریزی فعالیتهای تربیت بدنی، معلم باید طرح درس مشخص و منسجم را دنبال نماید. لیکن از آنجا که تربیت بدنی بیشتر با فعالیتها و تجربه های عملی و مهارتی سر و کار دارد تا موضوعات ذهنی، اجرای برنامه های آن خود نیاز به یک سری شرایطی دارد که فرد را به سمت هدف نهایی رشته هدایت نماید. در طراحی و برنامه ریزی مواد درسی لازم است معلمان تربیت بدنی توالی بخشها و حدود هر درس روزانه و روابط دروس جلسه های آموزشی را با هم مشخص سازند، از این لحاظ آنها باید کار سالانه خود را همچون مجموعه ای کلی در نظر گیرند و سرفصلهای آموزشی را در حیطه های مهارتی و دانشی در پایه های مختلف تقسیم نموده و طرح درس روزانه را برای هر موضوع براساس نمونه طرح درس کلی سالیانه و روزانه تنظیم نمایند (مجتبایی، ۱۳۸۹). پهلوان (۱۳۸۲) نبود یک طرح درس مناسب و مالکی گندمانی (۱۳۸۴) کمبود اطلاعات دبیران تربیت بدنی، نبود آموزش، عدم تجربه معلمان و عدم آشنایی آنها با اصول و مهارتهای تدریس و مک کورماک^۲ (۱۹۹۷) عوامل اصلی اثرگذار بر نحوه کلاسداری را ناشی از کمبود تجربه تدریس معلمان، ارزشها و عقاید شخصی عنوان کرد.

فرضیه های پژوهش

^۱ - Darst& Pangrazi

^۲ - McCormack Ann

- ۱- بین عوامل آموزشی اثرگذار بر مدیریت کلاسهای تربیت بدنی در مدارس محروم و برخوردار از امکانات ورزشی، تفاوت وجود دارد.
- ۲- بین عوامل آموزشی اثرگذار بر مدیریت کلاسهای تربیت بدنی از دیدگاه معلمان با توجه به ویژگی های فردی، تفاوت وجود دارد.

روش

این تحقیق به شیوه پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری پژوهش کلیه معلمان تربیت بدنی مدارس راهنمایی و متوسطه شهرستان رشت به تعداد ۱۴۱ نفر بودند؛ که به دلیل محدودیت حجم به شیوه سرشماری همه افراد در پژوهش مشارکت داده شدند. بدین ترتیب که با حضور محقق در مدارس، پرسشنامه‌ها در اختیار معلمان قرار گرفت و در طول ۵ هفته جمع آوری گردید. طبقه بندی مدارس به دو گروه مدارس محروم و برخوردار از امکانات ورزشی بر اساس حداقل استانداردهای ورزشی آموزش و پرورش انجام گرفته است و مداری که امکانات ورزشی آنها ۷۰ درصد بیشتر از این استانداردها بود، به عنوان مدارس برخوردار و کمتر از ۷۰ درصد این استانداردها به عنوان مدارس محروم طبقه بندی شدند (وسایل و تجهیزات مورد نیاز درس ورزش: ۱۳۷۸). ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه است. این پرسشنامه از مقاله ای تحت عنوان "مشکلات، استراتژی‌ها و عوامل اثرگذار بر مدیریت کلاس درس تربیت بدنی" نوشته مک کورماک از دانشگاه نیو کاستل استرالیا استخراج شده است و اعتبار آن ۰/۸۷ گزارش گردیده است. پس از ترجمه و اعمال تغییرات لازم، پرسشنامه در اختیار ۵۰ نفر از دانشجو-معلمان شاغل به تحصیل در دانشکده تربیت بدنی قرار گرفت و ضریب پایایی پرسشنامه به میزان ۰/۸۶ محاسبه شد. پرسشنامه مورد نظر از ۳ بخش تشکیل شده است: الف- ویژگی‌های فردی: ب- وضعیت امکانات ورزشی مدرسه ج- عوامل آموزشی اثرگذار بر مدیریت کلاسهای تربیت بدنی. سیستم نمره گذاری پرسشنامه مذکور مقیاس پنج درجه ای لیکرت (بسیار زیاد، زیاد، بی تأثیر، کم و بسیار کم) است. میانگین کمتر در هر سوال یا عامل نشان می‌دهد که تأثیر آن عامل بر مدیریت کلاسهای تربیت بدنی بیشتر است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از شاخص‌های آماری نظیر جدول توزیع فراوانی، نمودار، آزمون t مستقل، F و آزمون تعقیبی شفه در سطح معناداری $P \leq 0.05$ شده است.

یافته ها

بر اساس تحقیقات انجام شده در زمینه وسایل و تجهیزات مورد نیاز درس تربیت بدنی در مقطع راهنمایی و دبیرستان شهر رشت، ۵۶/۵ درصد مدارس جزء مدارس محروم و ۴۳/۵ درصد جزء مدارس برخوردار قرار گرفت.

فرضیه اول) بین عوامل آموزشی اثرگذار بر مدیریت کلاسهای تربیت بدنی در مدارس محروم و برخوردار از امکانات ورزشی، تفاوت وجود دارد.

جدول (۱)، بررسی عوامل آموزشی اثرگذار بر مدیریت کلاسهای تربیت بدنی در مدارس محروم و برخوردار از دیدگاه معلمان تربیت بدنی

P	df	t	مدارس محروم		مدارس برخوردار		نوع مدرسه
			انحراف میانگین استاندارد	انحراف میانگین استاندارد	انحراف میانگین استاندارد	انحراف میانگین استاندارد	
۰/۴۲	۱۰۶	-۰/۷۹	۲/۶	۱۲/۵	۲/۲	۱۲/۱	امکانات
۰/۰۵۹	۱۰۶	۱/۹۱	۲/۷۹	۱۵/۶	۲/۷۱	۱۶/۶	همکاری
۰/۱۸	۱۰۶	-۱/۳۲	۳/۲	۱۴/۴	۲/۷	۱۳/۶	دانش آموزان
۰/۹۳	۱۰۶	-۰/۰۷	۳/۴	۱۳/۹	۲/۸	۱۴	اجتماعی
۰/۸۵	۱۰۶	۰/۱۸	۱/۵	۱۲/۹	۱/۷	۱۳/۰۴	معلم
۰/۹۸	۱۰۶	-۰/۰۱	۹/۵	۶۹/۶	۸/۳	۶۹/۵	کل

❖ میانگین کمتر در هر عامل، تاثیر بیشتر آن عامل را در مدیریت کلاس نشان می دهد. براساس اطلاعات جدول (۱)، چون سطح معناداری مشاهده شده بزرگ تر از ۰/۰۵ است. فرض صفر تایید و فرض تحقیق رد می شود.؛ بدین معنی که بین عوامل آموزشی اثرگذار بر مدیریت کلاسهای تربیت بدنی در مدارس محروم و برخوردار تفاوت معنی داری وجود ندارد. تاثیر این عوامل برای هر دو دسته از مدارس یکسان است

فرضیه دوم (بین نظرات معلمان پیرامون عوامل آموزشی اثر گذار بر مدیریت کلاسهای تربیت بدنی بر حسب ویژگی های فردی آنان تفاوت وجود دارد.

جدول (۲). میانگین و انحراف استاندارد پاسخ ها در خصوص ترکیب عوامل اثر گذار به تفکیک ویژگی های

جمعیت شناختی

انحراف استاندارد	میانگین		
۸/۳	۶۸/۰۵	زن	جنسیت
۹/۴	۷۱/۳	مرد	
۸/۴	۶۷/۰۳	زیر ۳۵ سال	سن
۷/۵	۶۹/۶	۳۵-۵۰ سال	
۹/۳	۶۷/۹	بالای ۵۰ سال	
۸/۷	۶۵/۸*	زیر ۱۰ سال	
۹/۲	۶۸/۰۳	۱۱-۲۰ سال	سابقه کار
۶/۵	۷۱/۵	بالای ۲۰ سال	
۹/۴	۶۸/۷	راهنمایی	
۹/۲	۷۰/۴	دبیرستان	مقطع تدریس
۸/۷	۶۷/۲	دیپلم	
۹/۰۶	۷۰/۷	فوق دیپلم	سطح تحصیلات
۶/۴	۶۹/۳	لیسانس	

* در سطح $P \leq 0/05$ معنی دار است.

میانگین کمتر در هر عامل تاثیر بیشتر آن عامل را در مدیریت کلاس نشان

می دهد.

جدول (۳). نتایج تحلیل واریانس برای مقایسه میانگین ها بر حسب سابقه کار

شاخص آماری	F	درجه آزادی	P
مقدار	۳/۷۷۸	۱۰۷	۰/۰۲۶*

جدول ۴. نتایج آزمون شفه برای مقایسه میانگین ها

سطوح سابقه	شاخص آماری	P
زیر ۱۰ سال	با	۲۰-۱۱ سال
زیر ۱۰ سال	با	بالای ۲۰ سال
۱۱-۲۰ سال	با	زیر ۱۰ سال
۱۱-۲۰ سال	با	بالای ۲۰ سال

* در سطح $P \leq 0/05$ معنی دار است.

نتایج جدول تحلیل واریانس نشان می دهد که بین نظرات معلمان پیرامون عوامل اثر گذار بر اداره کلاس های تربیت بدنی تفاوت معنی دار وجود دارد. نتایج آزمون شفه نیز نشان می دهد که میانگین معلمان با سابقه زیر ۱۰ سال بالاتر از معلمان با سابقه (۲۰-۱۱ سال و بالای ۲۰ سال) است.

بحث و نتیجه گیری

با توجه به یافته های تحقیق، ۵۶/۵ درصد مدارس رشت، محروم است که فاقد امکانات ورزشی بر طبق استانداردهای آموزش و پرورش هستند. در تحقیق حاضر ملاک مدارس محروم، نداشتن امکانات ورزشی زیر سقف ۷۰ درصد استاندارد آموزش و پرورش بود. این مورد بیشتر جای تحقیق و بررسی دارد؛ چرا که این درصد در سطح شهر رشت، درصد بالایی است و باید به این نوع مدارس از نظر امکانات ورزشی توجه زیادی شود. در بررسی عوامل آموزشی اثرگذار بر مدیریت کلاسهای تربیت بدنی در مدارس محروم و برخوردار از امکانات ورزشی تفاوت معنی داری مشاهده نشد؛ اما برحسب شیوع این عوامل در مدارس برخوردار عامل امکانات، معلم، دانش آموزان، عوامل اجتماعی و همکاری و در مدارس محروم عامل امکانات، معلم، عوامل اجتماعی، دانش آموزان و همکاری به ترتیب در اولویت قرار داشتند. کمبود امکانات ورزشی در

اکثر تحقیقات ۳۰ سال گذشته در مدارس کشور به عنوان یکی از مشکلات اصلی مورد تأکید قرار گرفته است. کاشف و مجتهدی (۱۳۶۸)، کریمی (۱۳۶۹)، همتی نژاد (۱۳۶۹)، پازوکی (۱۳۷۱)، دقیقه رضائی (۱۳۷۱)، شیر علی (۱۳۷۱)، لطیفی (۱۳۷۲)، عباسی نیا (۱۳۷۳)، شنبیدی (۱۳۷۶)، بلالی (۱۳۷۹)، بنی هاشمی (۱۳۷۹) و مالکی گندمانی (۱۳۸۱) و شعبانی (۱۳۸۹) کمبود امکانات ورزشی را مهمترین مشکل اثرگذار بر کلاس تربیت بدنی نام بردند. سوارز و پورتلا نیز در تحقیق جواد آزمون و ماندانا آجودان گرگانی (۱۳۸۲)، امکانات و تجهیزات ورزشی را یکی از عوامل بسیار موثر در اجرای برنامه تربیت بدنی مدارس عنوان کردند. البته بررسی منابع و تحقیقات موجود نشان می‌دهد که مشکل نبود امکانات و فضاهای ورزشی در بسیاری از کشورهای جهان برطرف نشده است. ضمناً، توانایی، تجربه، تخصص و میزان آگاهی معلم (عامل انسانی) نیز می‌تواند در مدیریت کلاس نقش موثر داشته باشد و این نقش از سایر عوامل اثرگذار مانند دانش آموزان و غیره بیشتر است. در این رابطه پهلوان (۱۳۸۲) عدم تخصص معلمان را از موانع جدی مدیریت موثر کلاس تربیت بدنی در مدارس دانست و شیر علی (۱۳۷۱) نشان داد که میزان مطالعه معلمان تربیت بدنی در ارتباط با شغلشان در حد متوسط است. مالکی گندمانی (۱۳۸۱) در تحقیق خود به این نتیجه رسید که آموزش و مطالعات دبیران از بین سایر عوامل آموزشی بیشتر مورد توجه قرار دارد. در بررسی عوامل آموزشی اثرگذار بر مدیریت کلاسهای تربیت بدنی از دیدگاه معلمان بر اساس ویژگیهای فردی، فقط ویژگی مربوط به سابقه کار تفاوت معنی داری را نشان داد که تاثیر این عوامل از دیدگاه معلمان با سابقه زیر ۱۰ سال بیشتر از معلمان با سابقه ۲۰-۱۱ و بالاتر از ۲۰ سال بود. این نتیجه را می‌توان به حساب تجربه کافی معلمان با سابقه و استفاده درست از روش‌های مدیریت کلاس دانست که با یافته‌های مالکی گندمانی (۱۳۸۱) که عدم تجربه معلمان و عدم آشنایی آنها با اصول و مهارت‌های تدریس را از عوامل مهم ایجاد مشکلات اثرگذار در کلاس به حساب آورد و مک کورماک (۱۹۹۷) که عوامل اصلی اثرگذار بر نحوه کلاس‌داری را ناشی از کمبود تجربه تدریس معلمان در مدرسه دانسته، همخوانی دارد. در تحقیق حاضر معلمان کم سابقه، از بین نقش عوامل آموزشی، مشکل اصلی را میزان همکاری مدیر، معاون و حمایت مالی مدرسه می‌دانستند که با یافته‌های جونلا در تحقیق جواد آزمون و ماندانا آجودان گرگانی (۱۳۸۲) که میزان تأثیر حمایت مدیر از برنامه‌های تربیت بدنی مدارس را مهمترین عامل بر مدیریت کلاس تربیت بدنی عنوان

کرد، همخوانی داشت. به نظر می‌رسد که میزان همکاری و حمایت مسئولین مدرسه از معلمان با سابقه و با تجربه بیشتر باشد. با توجه به نتایج حاصله می‌توان پیشنهاد کرد که با توجه به ضرورت و اهمیت نقش نیروی انسانی در کیفی بخشی درس تربیت بدنی، از معلمان متخصص ورزش در مدارس بهره‌گیری شود و تعامل و همکاری آموزش و پرورش با سایر ارگان‌های دولتی، غیردولتی و مرتبط با ورزش به خصوص سازمان تربیت بدنی بیشتر شود. البته این همکاری باید به گونه‌ای باشد که آموزش و پرورش از امکانات سازمان و سازمان از پتانسیل‌های موجود در این وزارتخانه استفاده کنند. با توجه به سرانه فضای ورزشی دانش‌آموزی، برای گسترش امکانات و فضاهای ورزشی، از سوی وزارت آموزش و پرورش اقدام جدی به عمل آید و در طراحی و ساخت واحدهای آموزشی، فضای ورزشی مورد نیاز در نظر گرفته شود و سرانه ورزشی دانش‌آموزان از سوی وزارت آموزش و پرورش افزایش یابد. با توجه به اینکه یکی از عوامل اثرگذار بر مدیریت کلاس تربیت بدنی، حمایت والدین، مدیر و معاون مدرسه از برنامه‌های ورزشی مدرسه با توجه به دانستن اهمیت درس تربیت بدنی می‌باشد؛ لذا پیشنهاد می‌شود تا برای ایجاد نگرش مطلوب نسبت به درس تربیت بدنی در اولیاء دانش‌آموزان، مسئولین و مدیران، سخنرانی‌های علمی- تخصصی در زمینه ورزش و آگاه شدن از شرایط جسمانی دانش‌آموزان برگزار شود.

منابع

- آزمون، جواد و آجودان گرگانی، ماندانا (۱۳۸۲). **درس تربیت بدنی در مدرسه‌های جهان**. (مجموعه مقالات). معاونت تربیت بدنی و تندرستی وزارت آموزش و پرورش، چاپ اول.
- بلالی، شیرزاد (۱۳۷۹)، **بررسی امکانات ورزشی و منابع انسانی مدارس متوسطه پسرانه شهرستان تالش و شناخت مشکلات و تنگناهای آن**، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه گیلان.
- بنی‌هاشمی، محمدرضا (۱۳۷۹)، **بررسی عوامل تأثیرگذار درس تربیت بدنی شهرستان شهرکرد از دیدگاه معلمان تربیت بدنی**، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان.
- پازوکی، بهرام (۱۳۷۰)، **بررسی مشکلات موجود درس تربیت بدنی مقاطع تحصیلی راهنمایی و دبیرستان استان تهران**، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.

پورکیانی، محمد (۱۳۷۹)، بررسی وضعیت فضاهای ورزشی موجود دانشگاه‌های کشور و میزان بهره‌گیری از آنها، **مجموعه چکیده مقالات چهارمین همایش تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه گیلان**. ص ۸۸

پویان فرد، علی رضا (۱۳۸۴)، **روش تدریس تربیت بدنی در مدارس راهنمایی**، اداره کل تربیت بدنی و وزارت آموزش و پرورش، چاپ دوم، ص ۶۹-۷۰

پهلوان، محمدرضا (۱۳۸۲)، تربیت بدنی یکی از ارکان تعلیم و تربیت، **سر مقاله ماهنامه ورزش و ارزش**، شماره ۱۷۰، ص ۲.

دقیقه رضایی، سعید (۱۳۷۱). **بررسی وضعیت تربیت بدنی در مدارس پسرانه استان خراسان**، پایان نامه کارشناسی ارشد تربیت بدنی، دانشگاه تربیت معلم تهران.

زرین آبادی، سیامک (۱۳۸۰)، **روش‌های اداره ساعات درس تربیت بدنی در مدارس (مشکلات و راهکارها)**، ماهنامه ورزش و ارزش، شماره ۱۵۹، ص ۲۰-۳۰

شعبانی، حسن (۱۳۸۹). **مهارتهای آموزشی و پرورشی (روشها و فنون تدریس)** جلد اول. چاپ بیست و سوم. تهران. انتشارات سمت. ص ۱۲۸-۱۲۹

شنبیدی، مرتضی (۱۳۷۶). **بررسی عوامل موثر در مدیریت اثر بخشی کلاس درس بر اساس نظرات دبیران مقطع متوسطه استان بوشهر**، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی دانشگاه اصفهان.

شیرعلی، محسن (۱۳۷۱). **بررسی و ارزشیابی وضعیت موجود درس تربیت بدنی در مدارس اصفهان**، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرکزی.

عباسی نیا، عباس (۱۳۷۳)، **بررسی وضعیت موجود درس تربیت بدنی و ورزش مدارس شهرستان بندرانزلی**، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران.

کریمی، فریبا (۱۳۷۹). **بررسی وضعیت جاری ورزش در دبیرستان های دخترانه تهران**. مجموعه چکیده مقالات تربیت بدنی در مدارس (شماره ۱). اداره کل تربیت بدنی وزارت آموزش و پرورش.

کاشف، مجید و مجتهدی حسین (۱۳۶۸). **بررسی وضعیت جاری ورزش و شناخت مشکلات و تنگنای آن**، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم تهران.

کاشف، میرمحمد (۱۳۷۰). **بررسی و تجزیه و تحلیل وضعیت برنامه های جاری درس تربیت بدنی مدارس استان آذربایجان غربی**. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت معلم تهران.

- لطیفی، حجت‌الله (۱۳۷۲). **بررسی و ارزشیابی وضعیت کنونی درس تربیت بدنی در شهرستان دزفول**، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.
- مالکی گندمانی، غلامرضا (۱۳۸۱)، **بررسی مشکلات مدیریت کلاس‌های تربیت بدنی از دیدگاه معلمان**، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه گیلان.
- مجتبایی، مصطفی (۱۳۸۹)، **تربیت بدنی در مدارس**، تدریس نظری درس تربیت بدنی، مقالات آموزشی.
- مردی، سید محمد (۱۳۸۲)، **انتخاب روش تدریس مناسب برای آموزش موثر و کارآ در تربیت بدنی**، ماهنامه ورزش و ارزش، شماره ۱۷۰، ص ۲۳.
- مشخصات و موازین فنی فضاهای ورزشی** (۱۳۷۸). انتشارات اداره تربیت بدنی آموزش و پرورش. چاپ اول
- وسایل و تجهیزات مورد نیاز یک سال درس ورزش بر اساس درجه بندی پست‌های سازمانی دفتر هماهنگی طرح ها و برنامه ریزی توسعه آموزش و پرورش مقاطع راهنمایی و متوسطه. (۱۳۷۸). **ماهنامه ورزش و ارزش**. شماره ۱۴۵. ص ۵۰
- همتی نژاد، مهرعلی (۱۳۶۹)، **تجزیه و تحلیل و ارزشیابی برنامه های تربیت بدنی مدارس متوسطه استان گیلان**، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.

- Darst, P.W. & Pangrazi, R.P. (2001). **Dynamic Physical Education for Secondary School Students**. Pearson Ed, Inc. 4th Edition.
- Hardman, ken & Marshall, Joe. (2000). **World- wide Survey of the state and status of school Physical Education**. Summary of findings, European Physical Education review, Volume 6, No. 3, P. 203- 229.
- Lincon. (2004), **Organization and management of classroom**, Unit3. <http://para.unl.edu/para/Organization/intro.html/>
- Mc Cormack, Ann. (1997), **Classroom management problems, strategies and influences in physical education**. <http://www.Getcited.org/pub/103340817>.
- Thomas. Jerry, Lee. Amelia, M. Thomas, Katherine. T, (1998), **Physical education for children**, 126-128, 132, 178.